

Prof. zw. dr hab. Marian Żukowski
Instytut Ekonomii i Zarządzania
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr Karola Sadurskiego, pod tytułem: **„Ekonomiczne i regulacyjne problemy bankowości spółdzielczej w Polsce i ich wpływ na efektywność działania w obecnych warunkach gospodarczych”**

Praca doktorska mieści się tematycznie w dziedzinie nauk ekonomicznych. Przygotowana została w Uniwersytecie Technologiczno-Humanistycznym im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Prawnych. Promotorem pracy jest Pan prof. dr hab. Jan Bednarczyk a promotorem pomocniczym dr Aneta Kosztowniak.

Dysertacja jest opracowaniem liczącym 293 stron. Zawiera wstęp, cztery rozdziały merytoryczne, Zakończenie, Bibliografię, Spis tabel, Spis rysunków i załączniki.

Struktura rozprawy doktorskiej

We wstępie Autor opisuje przesłanki podjęcie tematu. Prezentuje przedmiot rozprawy i cel główny pracy, realizowany przez sześć celów szczegółowych.

Sformułowano tezę badawczą – *„Rozwój polskiego sektora bankowości spółdzielczej uwarunkowany jest stałym powiększaniem bazy kapitałowej poprzez poprawę efektywności działania”*. Postawioną tezę wspierają cztery hipotezy badawcze.

Recenzowana Praca doktorska składa się z dwu części: teoretycznej – opartej na krytycznej analizie literatury przedmiotu i badań empirycznych opartych na danych statystycznych. Pochwalić Autora należy za zamieszczenie odpowiednich schematów graficznych, co ułatwia odczytanie i interpretację zamieszczonych informacji.

W dysertacji przedstawiono metodykę i koncepcję badań nad tematem „Ekonomiczne i regulacyjne problemy bankowości spółdzielczej w Polsce i ich wpływ na efektywność działania w obecnych warunkach gospodarczych” oraz zaprezentowano wyniki badań własnych. Opisano także czynniki stymulujące i destymulujące rozwój tego sektora bankowości.

Pierwszy rozdział dysertacji jest poświęcony tematowi „Baza kapitałowa jako podstawa funkcjonowania banku spółdzielczego”. Autor koncentruje się na analizowaniu ewolucji jaka przeszedł sektor banków spółdzielczych. Prezentuje pozycję rynkową bankowości spółdzielczej w niektórych krajach europejskich, z szczególnym uwzględnieniem polskiego sektora. Głównym przedmiotem analizy są zmiany w wielkości kapitałów własnych banków spółdzielczych w Polsce.

Następny fragment systematyzuje zagadnienia dotyczące aspektów regulacyjnych bazy kapitałowej po 1990 roku. Przedstawiono podstawy prawne dotyczące funkcjonowania banków spółdzielczych, oraz – co jest bardzo ważne – podkreślono wartości na których opiera się system bankowości spółdzielczej. Autor prezentuje tu regulacje jakie były wprowadzane w ostatnich latach a dotyczyły wymogów kapitałowych dla banków. Bazylea I z 1998 roku, następnie Bazylea II z 2004 roku i Bazylea III z lat 2010-2011 narzuciły wymagania dotyczące kapitału i płynności. Rosnące wymogi kapitałowe postawiły sektor banków spółdzielczych wobec nowych wyzwań. Zobowiązały banki do opracowania i wdrożenia formalnego procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego. Zmusiły banki do poprawy efektywności za cenę rosnącego ryzyka. Pojawiły się różne zagrożenia: zmniejszenie atrakcyjności dla członków banków spółdzielczych poprzez zmniejszanie wysokości dywidendy kierowanej na uzupełnienie kapitałów banku, czy redukcję funduszu udziałowego. W tym fragmencie opisano działalność instytucji wspierających działalność banków spółdzielczych.

W trzeciej części Autor omawia skutki wdrażania regulacji kapitałowych dla efektywności sektora bankowości spółdzielczej, szczególnie dotyczących funduszy własnych, uwzględniających zmiany kursu złotego/euro oraz odnoszących się do płynności. Zwrócono uwagę na ograniczone możliwości pozyskania dodatkowych kapitałów. Autor korzysta z literatury, cytuje zdanie innych naukowców, dla przykładu wskazujących na wady członkostwa udziałowców w banku spółdzielczym. Pokazuje ograniczenia dla możliwości zwiększania kapitału udziałowego w banku spółdzielczym. Wskazuje też na regulacje prawne, które zniechęcają udziałowców pozbawianych dywidendy. Chodzi o decyzje KNF które uniemożliwiły wypłacanie dywidendy. Aspekt formalno-prawnych utrudnień dla członków banku – udziałowców jest bardzo dobrze opisany i pokazuje na istotę i wagę problemu. Skutkuje to erozją zaufania lokalnej społeczności do banków spółdzielczych a w konsekwencji podważa fundamenty jej funkcjonowania. W tej części dysertacji bardzo dobrze opisano wyniki finansowe banków spółdzielczych za lata 2010 – 2017. Jest to wkład Autora

do badań nad sektorem polskiej bankowości spółdzielczej. Przyjęta cezura czasowa jest trafna, ponieważ dotyczy okresu pokryzysowego. Zmiany w sektorze tych banków dokonywały się na tle zmian w europejskiej i polskiej gospodarce. Sektor banków spółdzielczych przetrwał mimo wielu niesprzyjających okoliczności. Jednak różne wydarzenia miały charakter destrukcyjny. Upadłości banków spółdzielczych – a szczególnie przypadek SBRiR Wołomin – przyniosły szokujące konsekwencje dla całego sektora banków spółdzielczych, także tych które przyjęły ciężar narzuconych administracyjnie obowiązków. Po 2012 roku zmniejszyły się zyski netto, spadły przychody odsetkowe i rozpiętość odsetkowa. Rentowność banków spółdzielczych mierzona zmianami wskaźników ROA i ROE także się pogorszyła.

Ostatni rozdział został poświęcony strategii poprawy efektywności sektora banków spółdzielczych. Autor trafnie zauważa, że przed sektorem banków spółdzielczych rysują się duże wyzwania w kontekście wymagań jakie narzuca Bazylea IV. Przede wszystkim z racji wymogów posiadania większych niż obecnie kapitałów buforowych. Obok wyzwań – czy równoległe z wyzwaniami – pojawiły się zagrożenia.

Pracę zamyka zakończenie, w którym odniesiono się do ewolucji przekształceń organizacyjnych, narzuconych przez nowe regulacje prawne uwarunkowane zmianami w otoczeniu globalnym. Autor pokazuje, że sektor banków w Polsce dostosował się do wymogów i nadal zamierza je wdrażać. Aczkolwiek jest to trudne i staje się coraz bardziej złożone, ponieważ dostrzega się konsekwencje przeregulowania wymagań. Skutkuje to różnymi ograniczeniami i pogorszeniem efektywności. Jednak równocześnie należy widzieć, że służy to budowaniu stabilności i bezpieczeństwa płynności, sprzyja większej odporności na zagrożenia. Sektor banków spółdzielczych podejmuje pojawiające się wyzwania. Obserwujemy przekształcenia, fuzje banków i dążenie do zwiększenia aktywności rynkowej. Jednak nadal pozostaje wiele problemów nie rozwiązanych. Efektywność gospodarowania banków spółdzielczych nie odbywa się w odpowiednio szybkim tempie. Efektywność jest bardzo różna w poszczególnych bankach. Trudno jest znaleźć metodę powiększenia funduszy własnych poprzez zasilanie funduszem udziałowym w sytuacji kiedy zmniejsza się zaplecze członkowskie.

Zaprezentowane w zakończeniu główne wyniki badań pozwoliły na pozytywne zweryfikowanie wszystkich czterech postawionych hipotez. Wnioski poznawcze i aplikacyjne, będące rezultatem przeprowadzonych w dysertacji badań są merytorycznie

uzasadnione i mogą być wykorzystane przez spółdzielców w sektorze bankowości spółdzielczej a także urzędników administracji państwowej i samorządowej. Należy pochwalić Autora za rzetelne i merytorycznie treściwe, adekwatne do prowadzonych badań i uzasadnione osiągniętymi wynikami zakończenie dysertacji.

Autor wykorzystał w procesie badawczym 270 pozycji piśmienniczych (polskich i zagranicznych) składających się ze 116 pozycji książkowych oraz artykułów naukowych. Prowadzone analizy oparł na wielu opracowaniach i raportach oraz korzystał z odpowiednich stron internetowych.

Merytoryczna ocena dysertacji

Struktura dysertacji jest logiczna. Dopasowana do postawionego celu pracy i przyjętych założeń metodologicznych. Cel pracy, sformułowany jako ogólny, został następnie uszczegółowiony co pozwoliło na wyodrębnienie kilku zagadnień będących przedmiotem oddzielnych badań. Podobnie potraktowano tezę, która także została rozwinięta przy pomocy czterech hipotez. W ten sposób Autor mógł zweryfikować podnoszone zagadnienia. Na pozytywną ocenę zasługuje przedstawiony we wstępie opis poszczególnych części dysertacji.

Mocną stroną pracy doktorskiej są przeprowadzone badania danych empirycznych. Ich wyniki pozwoliły na przedstawienie ewolucji sektora banków spółdzielczych na przestrzeni kilkudziesięciu ostatnich lat. Autor wyczerpująco opisał stan obecny. Jednak największą wartość ma ta część, gdzie Autor podnosi problemy związane z transformacją banków. Opisuje i dokumentuje dylematy przed którymi bankowość spółdzielcza stoi obecnie. Problemy te są bardzo złożone i trudne. Podejmowane działania z jednej strony poprawiają bezpieczeństwo i stabilność banków, z drugiej strony pogarszają efektywność pracy niektórych banków. Wywołuje to ryzyko pogorszenia lub utraty płynności.

Autor sformułował w dysertacji jedną tezę i cztery hipotezy badawcze. Wszystkie sformułowane hipotezy zostały potwierdzone w wyniku prowadzonych badań. W zakończeniu Autor dokonał odpowiedniego podsumowania. Problemy opisane w dysertacji są ważne, wymagają dalszych pogłębionych badań naukowych.

Autorowi udało się w dużym stopniu zrealizować postawione cele szczegółowe. Odnosi się to do problemów teoretycznych oraz badań empirycznych. Zdefiniowano, rozpoznano i sklasyfikowano czynniki regulacyjne oraz organizacyjno-ekonomiczne

determinujące rozwój sektora banków spółdzielczych. Pokazano bariery ograniczające możliwości wzrostu funduszy własnych banku – co utrudnia lub uniemożliwia ich stabilne funkcjonowanie w przyszłości. Określono perspektywy rozwoju sektora banków spółdzielczych, mając na uwadze istniejące ograniczenia.

Kwestie dotyczące aspektów regulacyjnych bazy kapitałowej po 1990 roku zostały zaprezentowane w kontekście specyfiki jaka charakteryzuje banki spółdzielcze. Jest to ważne i bardzo potrzebne, ponieważ analiza samych danych ilościowych byłaby ułomna. Banki spółdzielcze są oczywiście instytucjami nastawionymi na uzyskanie korzyści ekonomicznych. Jednak korzystne wyniki finansowe nie są celem samym w sobie i najważniejszym. Banki spółdzielcze respektują pewne wartości charakterystyczne dla ich działalności, którymi są zainteresowani udziałowcy i lokalna społeczność. Tylko takie podejście, przy którym ocenia się zmiany ilościowe oraz równocześnie ma się na uwadze immanentne wartości daje możliwość pełnej, rzetelnej i obiektywnej oceny zachodzących zmian.

Opisując w rozdziale drugim kompetencje organów spółdzielni, Autor prezentuje właściwości walnego zgromadzenia, rady nadzorczej i zarządu. Informacje te nie budzą żadnych wątpliwości. Jednak wydaje się, że Autor powinien nie tylko zaprezentować organy spółki. Powinien pokazać ich specyfikę z racji specyfiki jaka odnosi się do banków spółdzielczych. Dla przykładu – walne zgromadzenie udziałowców podejmuje decyzje, które nie tylko nastawione są na korzyści finansowe. Usługi jakie bank spółdzielczy świadczy lokalnej społeczności uwzględniają także realizację celów społecznych. Zapewne można będzie wrócić to tej kwestii w trakcie publicznej obrony pracy doktorskiej.

Ostatni rozdział został poświęcony strategii poprawy efektywności sektora banków spółdzielczych. Autor trafnie zauważa, że przed sektorem banków spółdzielczych rysują się duże wyzwania w kontekście wymagań jakie narzuca Bazylea IV. Przede wszystkim z racji wymogów posiadania większych niż obecnie kapitałów buforowych. Przed sektorem banków spółdzielczych Bazylea IV postawiła także zagrożenia. Autor trafnie pisze (261): *”...pytanie, czy obecny model bankowości spółdzielczej może w dłuższym czasie zaspokoić potrzeby kapitałowe w takim stopniu, aby zapewnić rozwój sektora. Na podstawie prowadzonych rozważań wydaje się to niemożliwe”*. To ważna konstatacja – można ten wątek rozwinąć dla potrzeb dyskusji w trakcie publicznej obrony dysertacji.

Wnioski

Struktura pracy doktorskiej jest logiczna. Zawiera rozważania teoretyczne oraz badania empiryczne odnoszące się do sektora banków spółdzielczych w Polsce. Dysertacja napisana jest starannie pod względem językowym. Wyselekcjonowano i odpowiednio dobrano literaturę przedmiotu. Wykorzystano adekwatne do postawionego celu i sformułowanych hipotez metody badawcze. Podjęto aktualny temat, którego waga będzie rosła. Autor wnosi znaczący wkład do badań naukowych w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

Recenzowana dysertacja spełnia odpowiednie wymagania naukowe dla tego rodzaju prac. Jeżeli chodzi o część teoretyczną jest ona odpowiednio zaprezentowana. Jeżeli chodzi o część empiryczną należy uznać, że Autor przeprowadził bardzo wnikliwe badania, korzystając z odpowiednio dobranych danych. Właściwie je zaprezentował, właściwie sformułował wnioski wynikające z otrzymanych wyników badań. Czytając dysertację ma się pewność, że Autor swobodnie porusza się w temacie rozprawy.

Konkluzja

Przedłożona do oceny dysertacja doktorska mgr Karola Sadurskiego, pod tytułem: **„Ekonomiczne i regulacyjne problemy bankowości spółdzielczej w Polsce i ich wpływ na efektywność działania w obecnych warunkach gospodarczych”** jest pracą naukową. Stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dziedzinie nauk ekonomicznych (dyscyplina ekonomia) oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Spełnia odpowiednie wymagania dla rozpraw doktorskich i może być dopuszczona do publicznej obrony.

Oceniając dysertację uważam, że posiada bardzo dużą wartość merytoryczną, jest oparta na dobrze dobranej i krytycznie zaprezentowanej literaturze, właściwie przeprowadzonych badaniach empirycznych i trafnie sformułowanych, odpowiednio uzasadnionych wnioskach. Praca zasługuje na wyróżnienie w odpowiedniej formie przyjętej w Uniwersytecie Technologiczno-Humanistycznym im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu.

Lublin, 12 września 2018 r.

Marian Żukowski

